

Gündelik Hayat İncelemelerinde Kadınlık Halleri*

Canan Dural Tasouji, Ankara Üniversitesi İLEF, e-posta: cananduraltasouji@gmail.com.

Özet

Sosyo-ekonomik açıklamaları ile olaylara yaklaşan makro tarihin eleştirilmesi ile tarih yazımında siyasi olaylara ve aktörlere verilen önem azalmış tarih sahnesinden dışlananlar ve sessizleştirilenler tarihin konusu edilmeye başlanmıştır. Postmodernitenin çoğullukları yadsınan özelliği gündelik hayat incelemelerine de yansımış, gündelik hayat tarihçiliğinin yazılış şekli, yadsınan makro tarihsel yaklaşımın yerine benimsenen mikro tarihsel yöntemle farklılaşmıştır. İtalyan merkezli mikro tarih çalışmaları, sessizleştirilen sıradan insanların faaliyetleri ve ilişkilerinin bütünü oluşturan kültürleri ile ilgilenmiş ve bunların gündelik hayat incelemelerine konu edilmesini sağlamıştır. Kadınların tarihi ise tarihsel özne konumuna getirmeye çalıştığı kadınların yaşam deneyimleri ile tarihte görünür kılınma süreçlerine değinmektedir. Kadınların tarihte görünür hale geldikleri 1960'lar, siyaset ve akademik çalışmalar arasında doğrudan ilişki kurulabilecek bir dönemdir. Bu dönemde geleneksel tarih yazımına yönelik feminist bir eleştiri geliştirilmiş ve kadınların dışlandığı tarih yerine, kadınların bakış açısını dikkate alınarak yazılacak tarih anlayışı benimsenmiştir. 1970'lerin sonlarında ise, kadınların tarihi siyasetten uzaklaşmış ve kadınların tarihi çalışmalarına geçmişte yaşamış kadınların hayatlarının bütün yönleriyle belgelendirilme eğilimleri hâkim olmuştur. Toplumal cinsiyet teriminin ağır bastığı 1980'lerde kadınların tarihinin siyasetten uzaklaşması söz konusudur. Kadınların tarihinin geleneksel tarih anlayışı karşısındaki alternatif duruşu tarih sahnesinde erkeklerin hikâyesinin kadınların hikayesi karşısında öncelikli konuma yerleştirilmesine yönelik sorgulamadır. Kadınların, evrensel öznesi erkekler olan tarihe eklenme çabaları kadınların tarihinin kadın hareketinden önce var olduğunun yadsınması anlamına gelmektedir. Bu sorunlu dahil edilme meselesini aşmanın tek yolu kadınların tarih yazarları ve tarihsel özne konumlarını kazanmaları ile mümkün olabilir. Kadınlar, doğal, gündelik ve sıradan olarak tanımlanan gündelik hayat içinde sıradan halleriyle var olan insanlardır. Bu çalışmada, kadınların bu doğal halleriyle gündelik hayatta kapladıkları yerlere ilişkin izler sürülmekte ve kadınların gündelik hayat teorisyenlerinin çalışmalarındaki sunumları kadınların tarihi ile birlikte tartışmaya açılmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Postmodernite, makrotarih, mikrotarih, kadınların tarihi, gündelik hayat incelemeleri, kadın.

Abstract

After critiques against macro-history which approaches events with a socio-economic explanations importance began to be given to political events and actors, marginalized and silenced were made visible on the stage of the history. Postmodernity denies the pluralities, that caused big changes in the written form of everyday life historiography

and instead of macrohistoriographic explanations, microhistoriographic approach was adopted Italian based microhistoriography studies dealt with the culture, daily activities and relationships of silenced and ordinary people and that made up the whole issue in the everyday life analysis. Women history on the other hand tries to make women as historical subjects and makes their life experiences visible in history. Women become visible in 1960s. In sixties, there is a direct corelation between politics and academy. In these years, feminist history writing objects to conventional history writing and women are no more marginalized on the stage of history as women perspective in history writing is adopted. In late 1970s, women history is apart from politic events and the tendency as documantation the women lived in the past with all sides of their life is domineer. Gender has strong influence in 1980s. In these years women history become distant to politics. Women history as it criticises the secondary position of women story in the stage of the history is an alternative to conventional history writing. Women are tried to add to the history as the universal subjects are still men. This a problematic adding and its solution can only be the women gain their historical subjects and history writers position. Elements of everyday life are natural and ordinary and also women are the ones being ordinary in this life cycle. The study focuses on how the women take place in everyday life and how everyday life theorists proposes women in their analysis connecting the issue with women history.

Keywords: Postmodernity, macrohistoriography, microhistoriography, women history, everyday life analysis, women.

Giriş

Devleti ve siyasi yaşantıyı merkezine alan klasik tarih anlayışı kaynağını resmi belgelerde bulmaktadır. 20. yüzyılın tarih anlayışı bu türden bir tarih anlayışına karşı çıkışlar açısından dikkat çekicidir. 20. yüzyılın başlarında tarihin odağının siyasal yaşamdan toplumsal yaşama kaydırma çabaları ile siyasal yaşamın aktörlerinin tarihin öznelere olması durumuna son vermek amacıyla siyasal olayları ortaya çıkaran toplumsal koşullara ağırlık verilmiştir. Tarihi neden-sonuç ilişki üzerinden açıklamaya çalışan sosyal bilim yönelimli bu yaklaşım tarihi bir bilim olarak ele almıştır (Iggers, 1984: 27). Yüksek ve güçlü olana odaklanan ve devlet adamlarını tarihin öznesi olarak sunan anlayışa karşı geliştirilen sosyal bilim yönelimli tarih anlayışında yine siyasal tarih yaklaşımında yapılabilecek bir şekilde “küçük insanlar” göz ardı edilmiştir. 1960’larda ve 70’lerde Fernand Braudel’in *The Structures of Everyday Life* çalışması aynı yönelim sebebiyle eleştirilmiş, anlattığı gündelik hayat meselesini maddi koşullarla sınırlı tuttuğu ve bu koşulların nasıl yaşandığına değinmediği gerekçesiyle eksik bulunmuştur (Iggers, 2011: 104). Tarihin sıradan insanların yaşadığı şekilde gündelik yaşam koşullarına dönmesi gereğini vurgulandığı 20. yüzyılın ikinci yarısında, gündelik hayat vurgusuyla öne çıkan postmodern tarih anlayışı tarafından eleştirilmiş, mikro tarihçilik olarak da bilinen bu yönelim gündelik hayatın sıradan insanlarını

tarihsel incelemelerin öznesi konumuna getirmiştir (Iggers, 2011: 3). Tarihi karanlıkta gizlendiği yerden çıkarma çabası güden, tarih yazımında geçmişin araştırmacısı rolünü üstlenen Fernand Braudel, insanların üretilenleri kullanma şekillerini de tarihin içine dâhil ederek toplumsal tarih denen şeyi oluşturmuş ve bu sayede resmi tarih yazımına alternatif olarak gündelik hayatın rutinleri de tarih incelemesine konu edilmiştir (Wallerstein, 2004: 11). Gündelik hayatın rutinleri içinde yaşayan sıradan insanlar da bu sayede sesi duyulmayan, görülmeyen, marjinalize edilmiş tüm yönleriyle tarihin odağına yerleştirilmeye başlanmıştır.

Postmodernitenin Tarih Yazımına Katkısı ve Gündelik Hayat Tarihçiliği

Siyasal olayları tarihin odağına yerleştiren klasik tarih anlayışı, sosyal bilim yönelimli tarih anlayışı tarafından eleştirilmiş ardından da mikro tarihçilik gündelik hayat vurgusu yaparak tarihin odağını toplumsal olaylardan gündeliğin sıradan rutinine kaydırmıştır. 19. yüzyılın sonlarına denk düşen tarih yazımındaki bu dönüşüm postmodern kültürden beslenmiş, başta klasik pozitivist bilim mantığının meşrulaştırma araçları olarak görülen nesnellik, belge fetişizmi, olay aktarmacılık gibi yaklaşımları sorgulama yoluna giden postmodern düşünce beraberinde getirdiği ciddi bir sorgulama sürecine tarih yazımını da dâhil etmiştir (Gökdemir, 2006). 1980'lerde tarih disiplinine kuşkuculuk anlayışı ile yaklaşan postmodernite belge tarihçiliğinden gündelik hayat tarihçiliğine doğru kayan bir yönelimi getirmiştir. Modernitenin eleştirisi olarak ortaya çıkan postmodernitenin tarih yazımına getirdiği yeniliklerden ilki, gündelik hayatın tarih çalışmalarına konu edilmesi, ikincisi ise gündelik hayat tarihçiliğindeki yaklaşımların niteliğinin değiştirilmesi olmuştur. Gündelik hayat tarihçiliğindeki yaklaşımlardaki değişimlerden ilki öznenin silikleşmesi, ikinci değişim ise büyük anlatıların yadsınması ile sosyoekonomik açıklamaları ön plana çıkaran makro tarih çalışmalarına olan ilginin azalmasıdır. Makro tarih yazımının yerini alan mikro tarih anlayışında ise tarih sahnesinden dışlanmış (kadınlar, azınlıklar, göçmenler vb. gruplar) "küçük insanlar"ın hayatı önem kazanmıştır. Bu ilgi ile de gündelik hayat tarihlerinin yazımında ele alışlar farklılaşmıştır. Bu bağlamda gündelik hayatın toplumdaki sıradan insanların yaşadığı gibi anlatılması ve sıradan insanın öznelliğinin empatik olarak anlaşılmasına yönelik çabalar geliştirilmiştir (Tekeli, 2000: 54-55).

Gündelik hayat tarihçiliğindeki bu değişimin tarih yazımındaki önemli yöntem değişimlerinin yansıması olduğunu söyleyen Iggers (2011:104), tarih yazımında iki yeni yaklaşımdan bahseder. Bunlar İtalya merkezli mikro tarih çalışmaları ve 1980 sonrası Almanya'da Clifford Geertz'in kültürel tarih çalışmalarıdır. Mikro tarih çalışmaları makro tarih yönteminde dışlananların yaşamıyla ilgilenirken, Almanya merkezli kültürel tarih çalışmalarında derinlemesine yapılan

betimlemeler ön plandadır. Yeni yaklaşımlarla değişen tarih anlayışında insan-birey kişisel boyutlara açık hale getirilmiştir (Tekeli, 2000: 55). İtalyan merkezli mikro tarihin temsilcileri Carlo Ginzburg ve Carlo Poni'ye göre, makro tarihsel kavramların asıl nedeni teknolojik ilerlemenin yararlı toplumsal ve siyasal meyvelerine ilişkin bu iyimser görüşe olan inançtır (Iggers, 2011: 104).

Eleştirilen makro tarihsel yaklaşımlar arasında Marksizm de bulunmaktadır. Yapılan mikro tarihsel yönelimli eleştiriler metodolojik değil siyasal ve etik zemine dayandırılmıştır (Iggers, 2011: 104). Temelde vurgulanan, modernizasyon sürecinde "küçük insanlar"ın farkına varılmadığıdır, bu nedenle tarih yazımının sıradan insanların yaşadığı şekilde gündelik hayat koşullarını görünür kılacak şekilde dönüşmesi dönmesi gerekmektedir. Marksist olarak kariyerlerine başlayan İtalyan tarihçiler, Marksizmin temel makro tarihsel kavramlarına karşı çıkmışlardır ve gündelik hayat tarihinde tarihsel araştırmaların konusunun iktidarın merkezinden marjine-çoğunluklara doğru kaymıştır. Mikro tarihçilere göre çoğunluklar, tarihsel süreçler ve anonim kalabalıklar içinde yitirilmemesi gereken bireylerdir (Iggers, 2011: 104-105). Bilinmeyi unutulmuşluktan kurtarmak için tarihe büyük bir anlatı olarak değil birçok bireysel merkeze sahip çok çehreli bir akış olarak bakan yeni bir kavramsal yöntemsel tarih yaklaşımı mikro tarihçilerin makro tarihsel öğeler karşısında sunduğu yenilik olarak özetlenebilir (Iggers, 2011: 105). Mikro tarihçilerin bu çabaları, tarihe insani bir çehre kazandırmak amacını beslemektedir.

Gündelikliğin İncelenmesi

Toplumun her alanı için geçerli olan önkabullerin 1970'lerin sonları itibarıyla sarsılması ile beslenen postmodernist kültürün tarih yazımına yansması, yaptığı gündelik hayat vurgusu ile öne çıkmaktadır. Postmodernitenin etkisi ile tarihin konusunu toplumsal yapı ve süreçlerden gündelik yaşam kültürüne kaymıştır (Iggers, 2011: 14-15). 20. yüzyılın ikinci yarısında sosyal bilim yönelimli tarih anlayışına bir eleştiri olan mikro tarihçilik gündelik yaşamın varoluşsal sorunlarıyla ilgilenmiş ve sıradan insanları tarihsel analizlerin öznesi haline getirmeyi amaçlamıştır (Ertan, 2012: 14). Sosyal bilimsel tarih anlayışının büyük anlatılara yaslanmasından doğan krizini gündelik hayatı tarihin konusu yaparak aşmaya çalışan mikro tarihçilik anlayışı için önemli bir kaynak da İngiliz Marksist Tarihçiler Okulu üyelerinden Edward. P. Thompson'dır. *İngiliz İşçi Sınıfının Oluşumu* adlı eseriyle sosyal bilim yönelimli tarih anlayışının yapıları yaslanmasına karşı gelen Thompson, daha önce tarih yazımında dışarda bırakılmış alt sınıfları tarihin öznesi haline getirmiş ve mikro tarih anlayışının gündelik yaşamın sıradan insanlarını tarih yazımının odağına çekmeye çalışmasına öncülük etmiştir (Ertan, 2012: 14).

Sosyal bilim yönelimli tarih yazımına karşı geliştirilen mikro tarihçilik ve yapılan gündelik hayat vurgusunda önde gelen teorisyenlerden Henri Lefebvre, toplumsal yaşamın yeniden üretilme sürecinde gündelik pratiklere önem atfeder ve kültürel ve toplumsal olanın açıklanmasında gündelik olana başvurur (Lefebvre, 1958: 193 akt. Köse, 2009: 8).

Henri Lefebvre'ye göre bir toplumun gündelik hayat içinde günlük zaman bütçesinde giyinme-barınma-beslenme-uyuma faaliyetlerini gerçekleştirirken kullandığı yiyecek, yiyecek, ev eşyası, özel eşya nesnelere bu toplumun maddi kültürünü oluşturur. Toplumdaki bireyler gündelik hayat rutinlerini bu maddi kültür öğeleri aracılığıyla gerçekleştirirler. Michel Certau ise Gündelik hayatı toplumdaki bireylerin faaliyetleri üzerinden değil konuşma okuma alışveriş yapma gibi yaşam pratikleri üzerinden tanımlar (Tekeli, 2000: 42). Gündelik hayat da çözümleme birimi bireydir. Yaşam pratikleri içinde belirleyici olan özneler değil bireylerin ilişkileridir.

Yemek yemek, alışverişe çıkmak, oturup kalkmak gibi gündelik hayat öğelerinin pek çoğunun siyasetle ilgisiz olduğu düşünülse de, gündelikliğin kendisi mekân, nesne ve anlamları itibari ile toplumsal değerlerle özdeşleşmekte ve var olan düzenin, iktidar ilişkilerinin anlaşılması için incelenmesi gereken siyasal ve kültürel bir alanı ifade etmektedir (Brown, 1989: 7-9). Toplumsal sistemin devamlılığı Gündelik hayatın sürekli tekrarına bağlıdır. Bir toplumun sürdürülebilirliği Gündelik hayat için önemlidir. Siyasal hareketin geliştirilmesi açısından Gündelik hayat bir eleştiri çerçevesi oluşturur (Tekeli, 2000: 43-44).

Gündelik hayat kendi içinde barındırdığı küçük ayrıntılar ve tekdüzelikle birlikte gündelikliğin düşünce kaynağı olan gizemi saklamasındaki çelişki de var olur (Pessoa, 1991 akt. Harootunian, 2006: 1). Lefebvre'ye göre "gündeliklik yaşanmış deneyimin sonsuz eşitsizliğinden dolayı yabancılaşmaların ürettiği bir yerdir" (akt. Harootunian, 2006: 7). Devlet adamlarının, askeri ve siyasi olayların yanı sıra yaşamaya devam eden sıradanlıklar, tarihin konusu olalı coğrafya, mekân, zaman, iklim ve sıradan insan tarih anlatılarında yerlerini bulmuşlardır. Her gün yaşanan hayat, hiç farkında olmadan akıp giderken içinde barındırdığı tüm olgular onu beslemektedir. Gündelik hayat içindeki bu olguların her an çevrede olması sayesinde, görülmeseler de sıradanlıklarını korumaları bu akışı beslemektedir. Gündelik hayatın akademik araştırmaların dışında bırakılması ile günlük pratikler geri planda kalmıştır. Gündelik hayatın sıradanlaştırılması, adeta farkında olmadan yaşanması toplumlarda var olan eşitsizliklerin sürdürülmesinin yollarından biridir. Gündelik hayatın sıradanlaştırılması, toplumsal yaşamın güven esasına dayalı bir şekilde sürdürülmesi açısından

gerekli görülebilir. Gündelik hayatı oluşturan içinde bulundurduğu gizemidir ve bu gizemin açık hale gelmesi ortaya çıkaracağı tedirginlik ile güven ortamını sarsar bir nitelikte olabilir. Gündelik hayatın sıra dışı özelliklerinin farkına varmak sıradanlığın var olduğunun da farkına varılmasını sağlar (Tekeli, 2000: 45). Bu doğallık ve sıradanlığın tarihte yer alması ilk kez tarih yazımında dönüşümleri getiren Annales Ekolü'nde görülür¹ (Burke, 2006). Annales'e kadınların tarihe dahil edilmesi açısından baktığımızda ekolün üçüncü kuşak temsilcilerinin çalışmalarında kadınlara yer verilmiştir. Kadınların tarihi üstüne kapsamlı bir çalışma Georges Duby ve Michele Perrot tarafından başlatılmıştır. Üçüncü kuşak Annales'cilerde Amerikalıların siyasi tarihe önem vermesi ve Braudel ve diğer belirlenimcilik türlerine karşı bir reaksiyon oluşturma eğilimlerinin sonucu olarak siyasete geri dönüş söz konusudur. Üçüncü kuşakta, Braudel ve belirlenimciliğe karşı geliştirilen tepki antropoloji çalışmalarına da ilham vermiş ve Annales'de mikro tarih çalışmaları ve tarihsel biyografinin canlanması söz konusu olmuştur. Siyasi tarih incelemelerine geri dönüşü olayların tarihine ilgi ve tarihsel anlatı konusundaki tartışmaların sonucu olarak görülmüştür. Fransa'da tarihçilerin siyasetin geri dönüşü ile anlatının canlanması arasında kurdukları paralellik bununla ilgilidir (Burke, 2006: 26; 137-159).

Gündelik Hayat Literatüründe Kadınlık Halleri

Gündelik hayatın rutini içinde sıradan yaşantıların sahibi insanlar arasında bu rutine dâhil olan kadınlar özel ve kamusal alanda, ev içinde, çalışma hayatında, her halleriyle yaşamın en içinde olanlardır. Bu kadar gündelik hayatın içinde olmalarına rağmen emekleri bir o kadar görünmez olan kadınların gündelikliğin sıradan akışına nasıl dâhil oldukları ve bu rutinin içinde nasıl var olup yok sayıldıkları dikkat çekicidir.

Tseelon, kadının toplum içindeki serüvenini açıklarken bunda kültürel tanımların etkisini göz önünde bulundurmaktadır. Toplumdaki kadının tanımlanmasında Tseelon, saf-temizlik, sadelik, görünürlük, güzellik ve ölüm çelişkilerini kullanmıştır (Tseelon, 2002: 14).

Tseelon, kadının baştan çıkarıcı ve cezayı hak eden, sahte ve yapaylığı ile özgünlükten yoksun, görünmez oluşu ile nesne konumuna yerleştirilen, aynı zamanda hem güzelliği hem de çirkinliği temsil eden, ölümlü olup aynı zamanda ölüme karşı koyabilen bir varlık olduğuna dair belirlenimlerin kaynağını araştırmıştır. Kadınla ilgili geleneksel algıların kadınları toplum içinde biçimlendirdiğine dikkat çeken Tseelon'e göre, ruhsal değil de dış görünüş olarak tanımlanan kadının dış görünüşünü biçimlendirmesinde buna dair beklentiler etkili olmaktadır (Tseelon, 2002: 15). Kadın dış görünüşü ile özdeşleştirilirken erkeğinse dış görünüşünden soyutlandığına dikkat çeken

Tseelon bu biçimlendirmenin kaynağını Lacan'a bağlamakta ve "öznenin bilinçli deneyimlerinin önceden varolan bir simgesel dizge tarafından belirlendiği" görüşüne katılmaktadır (Tseelon, 2002: 16-17). Kadına hem tüm güzelliklerin verilmesi hem de onun kötülüklerin kaynağı olarak günahkâr ilan edilmesinde yatan çelişkiyi Tseelon, Pandora ve Havva'nın hikayeleri² ile örneklendirmektedir. Bu hikaye ve benzerlerinden yola çıkan Tseelon, Batı'da kadınların sinsi, güvenilmez ve kötü bir varlık olarak tanımlandığına dikkat çekmiştir (Tseelon, 2002: 22). Kadına atfedilen bu suçlu imajının telafi edilmesi için bulunan yol kadın cinselliğini kontrol etmek olmuş ve kadın kıyafetleri ahlaka uygunluğu açısından değerlendirilmiştir. Giyinip süslenen kadın Hıristiyan Avrupa tarihinde iyi karşılanmamış, kadının özü dış görünüşe önem vermekle bağdaştırılmıştır. Kadının sade ve ahlaka uygun giysiler giymesi Havva'dan bu yana taşıdıkları günahların affedilmesi için bir gereklilik olarak görülmüş bu anlayış eski çağlardan bu yana kilisedeki rahibelerin giysilerinin belirlenmesine yansımıştır (Tseelon, 2002: 22-23). Kadın giysisinin vücudu örtme özelliğinin göz ardı edildiği, bunun yanında örtülen bedenın çıplaklığını akıllara getirdiği tartışmalarının ardından kadın giysisi farklı dönemlerde ahlak olgusu ile özdeşleştirilmiş, ticaretin gelişmesi ile birlikte cinsiyet göstergesi halini almış, toplumsal ayırımın göstergesi olan moda da cinsellik ilişkilendirilerek kadınlar, giysilerine göre ahlaki değerleri açısından sorgulanmışlardır. Bu da sil ya da ahlaksız kadın ayırımı ile sonuçlanmıştır (Tseelon, 2002: 25). 19. yüzyıla gelindiğinde giyimle ilgili kurallarına değil, toplumsal kurallara uymamakla özdeşleştirilmiş ve bu davranış kabalık ve nezaketten uzaklık ithamlarına neden olmuştur (Tseelon, 2002: 29). Uygarlaşma sürecinde kadınların toplumdaki konumuna değinen ve Batı tarihinde kadınlar üzerindeki baskılara değinen Elias ise kadından iffetli ve itaatkâr olmasının beklendiğine, erkeklerin kadınların davranışlarına yön verdiğine, erkeklerin fiziksel ihtiyaçlarını yerine getirmenin kadınların varlık sebebi olarak görüldüğüne dikkat çekmektedir. (akt. Tseelon, 2002: 33). Kadınlık görüntüsünün kadın kimliğinin dışında bir şey olarak kabul gördüğü ve kadınların yerleştirildiği bu kadınlık rollerine ne kadar yabancı ya da yakın olduğunun sorgulandığı dönemlerin ardından erkek ve kadın giysileri birbirinden ayrıştırılmıştır. 18. yüzyılda sade ve gösterişsiz olan erkek giysileri, süslü ve göz alıcı kadın giysilerinden farklı olarak kamusal ve özel alanda cinsiyet ayırımını da belirlemiştir. Buna göre akım elbise ile erkeğin boy gösterdiği kamusal alan erkeklerin dünyası, özel alan kadınların dünyası olarak görülmüş, kamusal alana önem atfedilirken, özel alan önemsiz kabul edilmiştir (Tseelon, 2002: 54-57).

Gündelik hayat teorisyenlerinin kadına bakışı

Lefebvre, gündelik hayatın felsefe ile ilişkisini kurar ve gündelikliğin sıradanlığına vurgu yapar. Gündelik insan felsefenin önünde kaybolmaktadır. Gündelik hayat

içinde gündelik insan çok fazla işle uğraşmakta, bir o kadar sorunla da karşı karşıya kalmaktadır. Gündelik insan duruma göre kazanabilir ya da kaybedebilir bu onun risk alabildiğini göstermektedir. Gündelik insanın risk alabilme yönü felsefenin kesinlik arayışına ters düşmektedir. Gündelik öznenin ilgi alanları felsefeci ile uyuşmamaktadır. Felsefecinin ilgisi kendi kurguladıklarından ibarettir, felsefeci düşünce ile ilgilenmektedir. Bunun tersine, gündelik insan eşya, mal-mülk ile uğraşmakta doğa ile yakın ilişki kurmaktadır. Lefebvre'ye göre gündelik insanın bu özellikleri kadınlarda daha net gözlemlenebilmektedir. Lefebvre'ye göre kadınlar kırgınlık, tutku, neşe gibi duygulara yatkındır. Kadınların özelliği, fırtınalara, cinsel hazlara, hayat ve ölüm arasındaki bağlara, temel ve kendiliğinden gelen zenginliklere daha yakın olmalarıdır (Lefebvre, 2007: 27-28).

Gündelikliğin ve sıradanlığın felsefenin nesnesi olması gibi gündelik hayatın nesnesini kadın olarak gören Lefebvre, günlük eylemlerin yükünü çeken kadınların bu durumlarından ve erkeklerden şikâyetçi olduklarına değinir. Kadınların gündelik hayatta nesne olmaktan kurtulamamakta ve bu konumları özne seviyesine yükselmeden sürekli yeniden üretilmektedir. Moda, güzellik ve dişilik gibi kavramlarda kadınların bu konumlarına kaynaklık etmektedir (Lefebvre, 2002: 87). Lefebvre'ye göre kadınlar, gündelik hayatın gizli yanını oluştururlar, eziktirler, tarihin ve toplumsal hayatın nesnesi olan kadınlar aslında toplumsal hayatta bir binanın gövdesi olarak gizli özne konumunu üstlenmişlerdir (Lefebvre, 2007: 47). Lefebvre kadınlığın farklı hallerini de tanımlamaktadır. Lefebvre'nin feda edilmiş kadınlığı köy yaşantısını, yüceltilmiş kadınlığı ise kent yaşamını yansıtmaktadır (Lefebvre, 2007: 49). Bu kadınlık türleri Lefebvre için gündelik hayatın örgütlenmesinde umut vaat etmektedir. Gündelik hayatta hak talep edenler, başkaldıranlar kadınlardır, bu tür bir örgütlenme de kadınlığın koşullandırılması ile gerçekleşir (Lefebvre, 2002: 80). Gündelik hayatın bu durumunu, yükün altında olan kadınlar tersine çevirebilirler. Taşındıkları yük devam ederken kadınlar hem nesne hem de özne konumlarını korurlar. Modern dünyada kadınlar hem meta hem de metanın simgesi olmuşlardır (Lefebvre, 2002: 87). "Kadınların bu belirsiz durumları gündelik hayatın düzenlemesindeki işlevlerine de yansımıştır... Kadınlar gündelik hayatın dışına çıkmak için bilincin gereklerinden yan çizerler. Kadınların protestoları sonuçsuzdur, taleplerinin amaçsız olduğu gibi..." şeklindeki ifadesiyle Lefebvre, kadınları sıradanlıklar içinde kurdukları kale içinde konumlandırır (Lefebvre, 2002: 106).

Betty Friedan (2002), 20. yüzyılın ortalarında Amerika'daki kadınların mücadele etmek zorunda oldukları hayal kırıklığına değinmektedir. Gün içinde ev işleri, çocuk bakımı ve yemekle geceleri ise kocaları ile ilgilenen kadınlar, kendi kendilerine "Hepsi bu kadar mı?" sorusunu bile sormaya çekinmektedirler.

Kadınlarla ilgili yazılan kitap, makale ya da pek çok kelimedede yeni bir şeyin söylenmemekte, kadınlara nasıl koca bulunacağını, nasıl ev geçindirileceğini, nasıl çocuk bakılacağını, kocasını nasıl elinde tutacağını, nasıl ürün satın alınacağını, ev işlerinin nasıl yapılacağını, nasıl giyinileceğini, evliliğe nasıl heyecan katılacağı anlatılmakta ve bu reçeteler hep tekrar edilmektedir. Sonunda öğretilen ise gerçek bir kadının kariyer, eğitim ya da siyasi hakların peşine düşmemesi gerektiğidir. 1950 ve 60'lara gelindiğinde bir önceki yüzyılda eğitim arzusunda olan kadınların aksine, erken evlilikler sıkça görülmekte ve kadınlar çocuklarını büyütme için kariyerlerini yarıda bırakmaktadırlar. Adı konulmamış bu sorunun Amerika'da yaşayan ev kadınlarında var olduğuna değinen Friedan, kadınlığın tüm gereklerini yerine getirme çabasında olan kadınların bu sorunu dile getirmeyerek sıradan sayıp görmezden geldiklerine de vurgu yapmaktadır (Friedan, 2002: 58-61).

Friedan'ın aktardığı şekliyle ev içinde sürekli pek çok iş yaptıkları halde, her an kadın olmanın gerekliliklerini en iyi biçimde yerine getirmekle kendilerini yükümlü sayan ve bu çabayı dillendirmeyerek sıradanlaştıran kadınlar, yaşam biçimlerini tüketim teması üzerinden kuran Chaney'in çalışmasında üretimden tüketime bu sürece dahil olan bireyler olarak karşımıza çıkmaktadır. Chaney yaşam biçimlerinin oluşumunda tüketimle ilgili toplumsal düzenlemelerin etkisini önemsemiş ve yaşam tarzlarımızın tüketim aracılığı ile belirlendiğine vurgu yapmıştır. Chaney'in bu tanımlamasında tüketici kavramı dikkat çekicidir çünkü burada cinsiyetlerarası bir farklılaşma göze çarpmaktadır. Modern toplumlarda tüketim ağlarının sosyal ağlardan daha geniş olduğunu söyleyen Chaney'e göre, bu ağı genç, yaşlı, işsiz gibi farklı kategoriden bireyler genişletmekte kadınlar ise üretmeden tüketici konumuna yerleşmektedir (Chaney,1999: 32).

Modern ekonomilerde kitlesel tüketim eylemi içindeki tüketiciler alışverişçiler olarak adlandırılmakta ve "ütopik vitrinlerin soğuk kişiliksizliği içinde, canlarının çektiği gibi gezinmek, bireysel zevklerini arayıp bulmak ve bireysel çizgilerini oluşturmada tamamen özgür" olmaktadır. Tüketimin gelişmesine bir diğer katkıda alışveriş merkezlerinden gelmektedir. Alışveriş merkezlerinin gösterişli geniş mağazalarının özellikle kadınlara yönelik olduğu söylenmektedir. Bu anlayışın temeli alışveriş merkezlerinin şehir dışına kayması ve etrafında sitelerin kurulması, her yeni gün moda kavramının içinin yeni malzemelerle doldurulması ve sonuç olarak eve dair ihtiyaçların artmasından kaynaklanır. Şehir dışında ev sahibi olanlar gittikçe artan ihtiyaçlarını gidermek için bu alışveriş mekânlarını seçmektedirler. Bu yeni tüketici profili kadınlarla özdeşleştirilmiş, yeni çıkan ürünleri ki bu merkezin kayması anlamına gelmekte, bu yeni pazarlar kadınlara hitap etmektedir (Chaney,1999: 31). Şehir dışındaki evlerin dekorasyonunda

ucuz ve modaaya uygun eşyaların tercih edilmesi ile alışveriş mekânlarının önemi daha belirgin biçimde görülmüştür. Geleneksel üretim süreçlerinde görece dışlanmış görünen kadınlar, merkezi ev olan bir yaşam biçimi içerisinde daha fazla söz sahibi olarak, daha aktif biçimde alışveriş süreçlerine dahil olma imkanı elde etmişlerdir. Kadınların tüketim kültürü içinde bu kadar var olmalarının yanında tüketim ile biçimlenen yeni yaşam biçimlerinde dönüştürücü etkileri olamamıştır (Chaney, 1999: 32).

Chaney'in yaşam biçimlerinde kadınları yerleştirdiği etkisiz konumun aksine Reich, günümüz modernleşmesinde yaşanan bilimsel ve teknik gelişmeler, devrimci hareketin geliştirildiğini ve bu gelişmelerin sonucu olarak toplumda teknik ve ekonomik temel, zihinsel üst yapılar, sosyal yapılar, iletişim araçları ve algılama tarzlarının yenilendiğini söylemektedir. Bu yenilenmede günlük hayatta da dönüşüm yaşanmıştır. Günlük hayat içinde ataerkillik çözülmekte, kadınlık kurtulurken, cinsellik özgürleşmektedir. Özgürleşen bireyler için boş zaman, tüketim ve eğitim için fırsatların yaratılmaktadır. Chaney gibi Reich de kadınların özgürleştiği alanı tüketim ile bağdaştırmıştır (Brown, 1989: 107).

Gündelik hayat meselesini irdelerken tüketimi temel alan Willis, ürünlerin ambalajlarından ne çıkacağına dair beklentiyi kadınların pembe dizilerin gelecek bölümünde ne olacağına dair meraklarıyla özdeşleştiren Tania Modleski'nin çalışmasına gönderme yapar. Modleski'ye göre bekleyiş ancak toplumsal olarak yalıtılmış ve güçsüzleştirilmiş kişiler için zevke dönüşebilmektedir. Ev kadınları bekleme bir zevk olarak değerlendirmekte çünkü günü geçirmenin daha aktif ve daha olumlu bir halini bulamamaktadır. Pembe diziler gündelik hayatı beklemekten ibaret olan; tüm gün evde telefon çalmasını, bebeğinin uyumasını, eşlerinin akşam eve dönecekleri bekleyen ev kadınları için zevki bir yenilik olarak sunmaktadır (Modleski, 1982 akt. Willis, 1993: 14-15).

Tüketim kültüründe metalaşan diğer bir olgu da cinsiyettir. Üretilen ürünler satışa sunuldukça cinsiyet rollerinin farklılıklarını pekiştirmektedir. Kadınlık ve erkekliğin farklı olduğu üretilen oyuncaklar aracılığı ile sunulmaktadır. Barbie ve He-man kadın ve erkeğin farklılığını göz önüne sermektedir. Barbie şımarık burnu, donuk gülümseyişi, sivri göğüsleri, sert bedeni, kalem gibi uzun ince bacakları ile küçük kızların ileride olamk istediği kadın imajını çizer, erkeklik ise He-man'de güçlü ve kaslı bir bedene indirgenmektedir. Kız çocuğunun annesinde gördüğü kadınlığın yumuşak hali, Barbie ile çelişmektedir (Willis, 1993: 38-41). Willis'e göre bu halleri ile oyuncaklar cinsler arasında katı bir ayırım tanımlar ve daraltılmış bir cinsiyet kavramı geliştirirler (Willis,1993: 38).

Willis, ataerkil sitemle mücadelelerine temel örnek sayılabilecek ve 1971 yılında Boston'da Kadın Sağlığı Kolektifi tarafından yayınlanan *Our Bodies Ourselves* adlı kitabına yer vermektedir. Bu kitaba göre kadınlar bedenlerine sahip çıkarak, benliklerini ortaya çıkarabilecek ve altında ezildikleri erkek egemenliğe ile mücadele edebileceklerdir. (Willis, 1993: 77-78). Willis, kadınların birleşmesini ve toplum içinde diğer kadınlarla birlikte kendini geliştirme şansı sunduğu varsayılan toplu egzersiz seanslarının farklı bir özelliğine de vurgu yapmaktadır (Willis, 1993: 85). Kadınların egzersiz yaptığı salonlar büyük aynalarla kaplıdır ve bu da kadınları güç ve fiziksel özgüvenden uzak tutup hemcinsleri ile rekabet içine sokmaktadır. Barbie'deki uzun bacaklara kadınlar egzersiz yaparken giydikleri pembe taytlarla ulaşmaya çalışan kadınlar, saç bantları, mayolar ve birbirleri ile uyumlu diğer aksesuarlarla egzersizlerini yaparlar. Bu sırada kadınların saçlarının yapılı, makyajlarının bozulmayan ürünlerle yapıldığını söyleyen çeken Willis, eksiksiz bir sporcu görünümü için tüketilen ürünlere egzersizinde satılan alınan bir giysi olduğuna dikkat çekmektedir (Willis, 1993: 87-88).

Kadınları bu egzersiz giysisinden sıyrarak gelişmeyi ağır makine işlerinde çalışması olarak tanımlayan Willis'e göre, bu süreç de kapitalist sistem tarafından üretilmekte ve sonucunda kendini iş dünyasında olduğu hissine kapıran kadının bedensel gücü ağırlık kaldırmak için kullandığı makineler tarafından üretilen bir nesneye dönüşmektedir (Willis, 1993: 91). Kadın üretici konumunda olduğu makine başında tekrar üretilmekte yarım gün çalıştığı ücretli emekleri de ev içi emekleri gibi değerli görülmemektedir (Willis, 1993: 94).

İnsanların genelde gördükleri gibi olduğu düşünülse de bu görünümünün yapay olabileceğine dikkat çeken Goffman (2009) ise yaşamın bir tiyatro sahnesi olarak algılanmasını önermektedir. Toplumdaki bireylerin günlük yaşamlarındaki faaliyetlerini tıpkı tiyatro sahnesindeki oyuncuların kendilerine biçilen rolleri giymeleri gibi sürdürdüğüne dikkat çeken Goffman'a göre kişiler rollerine ya tamamen kapılır ya da bu rollere hiç inanmış gözükmezler (Goffman, 2009: 31). Goffman sahne ve gerçek arasındaki ayrımı kamusal ve özel alanla ilişkilendirmiştir. Sahnedeki kişi yapay rolünü icra etmekte gerçekte ise canlandırdığı kendisi olmaktadır. Kadının kültürel olarak belirlenen rolleri icra ettiği bir toplum Goffman'ın sahnesine benzetilebilmektedir. Yapay rolleri icra eden kadın kamusal alandaki rolünü ya tamamen inanarak oynar ya da o role inanmayarak rolle arasındaki mesafeyi korur. Kadının özel alandaki rolleri de yapaydır, ev işleri ve çocuk bakımı ile ilgili görevlerini yerine getirmektedir. Bir de günümüz modern toplumunda hem kamusal alanda hem de ev içinde yani özel alanda farklı görevleri olan kadınlar iş yaşamı ve evde ayrı sorumlulukları yüklenmişlerdir. Goffman'ın sahnedeki oyuncunun rolünü ya inanarak ya da

inanmayarak canlandırmasına paralel olarak kadınlar da kamusal ve özel alana yetiŖebilmek için çırpınırken kendilerini üstlerine dŖen görevi ne kadar layıkıyla baŖarabildikleri konusunda ikna etmektedirler.

Kadınların kendi doğasını aŖması ve sonradan edindiği diŖilięini redderek hem özel hem kamusal alanda boy göstermesini Tseelon'da *maskeleme* kavramı ile iliŖkilendirmektedir (Tseelon, 2002: 59). Maskeleme kavramını kadınların aslında olmadıkları gibi görünmeye alıŖmaları üzerinden anlatılmaktadır (akt. Tseelon, 2002: 60). Özünde kadınsı olmayan kadının, diŖilięi üstüne giymesi ve gerçek kadınlığı benimsemesi feminist bakıŖ açısında kadının ataerkil düzen içinde zayıflığını kabul etmesi anlamına gelir (Tseelon, 2002: 62).

Kadınların Tarihi

Scott'ın sorgulamaya açtığı haliyle, kadın alıŖmalarının tarihi ile birlikte tanımlanan kadın hareketinin tarihi, 1970'lerin sonu itibariyle ve sonrasında takip eden yirmi yıl içinde akademik bir araŖtırma alanı haline gelmiŖtir (Scott, 2013: 105). Biraz daha gerilere gidildiğinde karŖılan nokta feminist politikalarla eŖleŖir. 1960'larda feminist aktivistlerin eylem planları kadınların ezilmelerine dikkat çekme ve kadınları özne konumunda görünür kılma çabasını gdecek ve kadın kahramanlar ihtiyacını karŖılamaya yönelik bir tarih yönelimi Ŗeklinde geliŖmektedir. Geleneksel tarih yazımına yönelik feminist bir eleŖtirinin geliŖtirildięi bu dönemde *history* kavramına karŖı üretilen *her-story* terimi tarihin kadınların bakıŖ açısını dikkate alarak yazılması gerektiği vurgusu yapılmıŖtır. Siyaset ve akademik alıŖmalar arasında doğrudan iliŖki kurulabilecek bu dönem sonrasında 1970'lerin ortaları ve sonlarına gelindiğinde, kadınların tarihi siyasetten uzaklaŖmıŖ ve kadınların tarihi alıŖmalarına gemiŖte yaŖamıŖ kadınların hayatlarının bütün yönleriyle belgelendirilme eğilimleri hâkim olmuŖtur. 1980'ler ise toplumsal cinsiyet terimine doğru oluŖan yönelim kadınların tarihinin siyasetten uzaklaŖması biçiminde yorumlanmıŖtır (Scott, 2013: 106). Oysa Scott'a göre bu doğru değildir, mesele siyasetle ve tarih disipliniyle kurulan yanlıŖ iliŖkiden kaynaklanmaktadır. Scott'a göre, kadınların tarihindeki geliŖmeleri "siyasi bir hareket olarak feminizmin artan gücü ve meŖruiyeti" ile iliŖkilendirmek, bu tarihi akademi dıŖındaki feminist siyasetin geliŖmesinin bir yansıması olarak görmek gibi bir yanılısamaya itebilir. Bu yüzden kadınların tarihinin hikyesi her zaman siyaset hakkındadır. (Scott, 2013: 107-109).

Kadınların tarihi, hali hazırda yerleŖik olan tarih yazımını deęiŖtirdięini iddia etmektedir. Bu iddia, tarihsel anlatılarda örtülü bir Ŗekilde kurulduğu kabul edilen hiyerarŖinin görünür kılınması için "kadının-hikyesi" karŖısında "erkeğin-hikyesi"ne öncelik atfedilmesini sorgulamaktadır (Scott, 2013: 118).

Bu süreçte sorulan sorular, tarihin öznesi olan erkeğin tanımlanması, erkek davranışlarının nasıl toplumsal norm haline geldiği, kadınların eylemlerinin görmezlikten geldiği ve özelleştirilmiş bir alana hapsedildiği gibi sorunsallar etrafında şekillenmektedir (Scott, 2013: 119).

Toplumsal tarih anlayışı ile tarihsel araştırmanın nesnelere çoğaltması ile çiftçiler, işçiler, öğretmenler ve köleler gibi toplumsal grupların tarihsel özne statüsü kazanmasının ardından kadın tarihçiler, kadınların yaşanmış deneyimlerinin gerçekliğine vurgu yapmışlardır. Kadınların tarihine dair incelemeler, kadınların ve erkeklerin fail olarak benzerliklerine ve farklılıklarına dikkat çeken yaklaşımlarla çeşitlenmiştir. Süreç içinde bir kategori olarak kurulan “kadınlar”, “erkekler” kategorisinden bağımsız toplumsal özne olarak var olmaktadır (Scott, 2013: 122-123).

Sonuç: Gündeliğin Sıradan Özneleri, Tarihten Dışlananlar ve Kadınların Tarihi Üzerine

Resmi tarih anlayışına getirilen her alternatif tarih yazımında yapılan gündelik yaşam vurgusu da birbirinden farklılaşmaktadır. Postmodernitenin sıradan insanları tarihe dâhil etme çabasıyla gündelik hayatın farklı öyküleri, o zamana kadar ertelendiği ve yadsındığı yönleriyle yeniden görünür kılınmaya başlanmıştır. 1960’larda Braudel’in sosyo-ekonomik incelemeleri ile materyal yönünü aktardığı gündelik hayatın geride bırakılan insanların yaşadığı biçimiyle anlatılmaya başlanması tarihin insani ve kişisel boyutlara açık hale getirilme çabaları olarak da yorumlanmıştır (Tekeli, 2000: 54-55). Kişisel boyutların dâhil edilmeye çalışıldığı tarih alanı bu yeni yönelimlerle cinsiyet farklılaşmasının da görünür kılındığı bir mekân olarak görülebilmektedir. Tarihe bu türden bir bakış, farklılığı toplumsal hayatın bir gerçekliği olarak değil, belirli amaçlara hizmet eden belirli bir tarihsel temsil olarak dikkat çekmek ve bu bağlamda eleştirel bir tarih yaklaşımını benimsemek anlamına gelmektedir (Scott, 2013: 15). Siyasi tarih yaklaşımı savaşlar ve “büyük adamlar”ın hayat hikâyeleriyle bezenmiştir. Siyasi tarihin bu özelliğini sorgulayan feminist tarih yaklaşımı aynı zamanda tarih alanını ve tarihçinin kim olduğunu tanımlamakla ilgili bir yönelim olmaktadır. Feminist yönelimli tarih yaklaşımında tarih sahnesinin dışında bırakılan kadınların tarihin içine dâhil edilme çağrısı bir eklenme olarak görülmüş ve sorgulanmıştır. Toplumsal tarihe kadınların dâhil edilmesi fikrine bu karşı çıkışın temeli kadınların ya “erkek” nosyonuna dâhil ediliyor olması ya da özel, ev içi ve cinsel alanla ilişkilendirilerek kamusal olay anlatıları açısından önemsiz sayılmalarıyla yakından ilişkilidir (Scott, 2013: 37-40). Scott’ın bu bağlamdaki vurgusu tarih ile sınırlı kalmamaktadır. O’na göre “kadın”ın bir kategori olarak sadece çoğullaştırılmaya değil tarihselleştirilmeye de ihtiyacı vardır. Amaçlanan,

“kadın”ın geçmişte ve günümüzde ve tarih disiplinde tarihsel özneler olarak görünür kılınmalarıdır.

Benzer şekilde yaşanan hayat tarzları yaratan kapitalist düzende, sıradan rutinlerin birbirini takip ettiği gündelik hayatlar da birbirlerinden farklılaşmaktadır. Gündelikliği birbirinden farklı kılan, eşitsizliklerdir (Harootunian, 2006: 67). Lefebvre’ye göre, gece ve gündüzden, mevsimden ve zamandan, çalışmaktan ve etkinlikten oluşan gündelik hayat üretim ve tekrarı içinde barındırır (Harootunian, 2006: 67). Gündelik hayat incelemelerine bakıldığında konunun bir şekilde kapitalizm ve üretim ilişkilerine bağlandığı görülmektedir. Kadınların gündelik hayat incelemelerindeki sunumlarında ise tüketim olgusu öne plana çıkarılmıştır. Her biri birbirinden ayrı yaşanan ve yaşanması öznel bir durumu anlatan gündelik rutinlerin ve bu rutinleri yaşayan kadınların farklı hallerinin bu çalışma kapsamında taranan gündelik hayat incelemelerine dair literatürde rastlanmadığı, kadınların sunumunda genellemelerin kullanıldığı görülmüştür. Tüketici, anne, sporcu, çalışan, evde ya da ev dışında olan, nesne ya da simgeye dönüşen kadınların anlatımında özele inilmemiştir. Bu tüm annelerin ya da tüm çalışan kadınların her birinin farklı kadınlıklar taşıdıkları anlamına gelmektedir. Gündelik hayatta kadının sunumunda bu farklı kadınlık hallerine rastlanmamıştır. Tseelon’un da belirttiği gibi kadın deneyimi özgüdür (Tseelon, 2002: 13), farklı kadınlıkların yansıtılmasında kadın gözünden bakmak kadının sunumundaki mevcut duruma katkı sağlayacaktır.

Tseelon’un kadınlık deneyiminin farklılığına yaptığı bu vurgu ile Scott’un kadınların tarihini kadınların siyasi bir kimlik olarak ortaya çıkışları ile paralel ele alış birliktedir. Scott’un dile getirdiği toplumsal tarihin tarihsel özneyi çeşitlendirme çabalarıyla zenginleşen “kadınların tarihi”nde kadınların farklılığı vurgulanmaktadır. Farklı bağlamlara girip çıkan, farklı rolleri yerine getiren insanlar biyolojik olarak kadınlardır. Özsel varlıkları açısından aynı olan kadınları farklılaştıran onların emek ve deneyimleri olmaktadır.

Kadınların toplumsal ve tarihsel deneyimlerinin ve emeklerinin ürünü olarak kadınların kültürünün çalışmalara dâhil edilmesi ile kadınların tarihi, kadınların ezilişlerini ve mağduriyetlerini belgelemenin ötesine geçmiş, kadınların kültürünün kendine özgü halini vurgulamaya yönelmiştir. Bu yönelim ile kadınların tarih yapabileceği ve tarihsel özne konumunda görünür kılınabilecekleri bir tarih geleneği ortaya çıkmıştır. Kadınların tarihi ile “kadın kategorisi”ne bir tarih verilerek, kadınların gerçekliği, varlıklarının kadın hareketini öncelediği vurgulanmıştır. Bu bağlamda, ayrı doğaları, ayrı deneyimleri vurgulanan kadınların kolektif kimliğinin oluşumu yine kadınların tarihinin tarihsel bir çaba olarak önemine dikkat çekmeyi de gerektirmektedir (Scott, 2013: 123-124).

Gündelik hayatın akıp giden rutinleri içinde farklı kadınlık deneyimleri sergileyen biyolojik olarak kadın olan öznelerin görünür kılınması, ancak öznelerin deneyimlerini üreten tarihsel süreçlere bakmak ile mümkün olabilir. Deneyimi bu türden bir düşünceyle ele almak deneyimi tarihselleştirmek anlamına gelmektedir. Bu bir tür deneyimin, eleştirel incelemesidir (Scott, 2013: 149). Kadın öznelerin kadınlık hallerinin görünür kılınmaları çabası içinde deneyimin tarihselleştirilmesi, tarihsel özne olarak kadınların var olması için zihin açıcı bir rolü de üstlenmektedir. Tarihsel özne ve tarihin yazıcıları olmak tarih yazımında kadın bakış açısını dikkate almak anlamına gelmektedir. Kadının marjinalize edildikleri tarih sahnesine öncelikli konuma sahip erkekler kategorisinin yanına dâhil edilerek yerleştirilmeleri kadınlık deneyiminin görünür kılınması için bir çözüm olmamakla birlikte sorunlu bir eklemeden başka bir şey değildir. İşte tam da bu nedenle kadınların farklı kadınlık deneyimleri tarih yazımında özne konumunda oldukları sürece görünür hale gelecektir. Siyasi tarihin devlet olaylarına ve aktörlerine verdiği önemin eleştirilmesi ve bu anlayışın yerine benimsenen gündelik hayat tarihlerinde sosyo-ekonomik tanımlamalar yapılarak bu tanımlamaları esas yaşanların göz ardı edilmesi ancak eleştirel bir tarih yönelimi ile tarihin dışında bırakılan gündelik insanların kendi deneyimlerini aktaracakları tarihlerini yazmalarıyla mümkün olacaktır, kadınların tarihsel özneler olması burada anlam kazanmaktadır.

Sonnotlar

* Bu çalışma, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Radyo-Televizyon ve Sinema Anabilim Dalı Doktora Programı kapsamında Doç. Dr. Sevilay Çelenk Özen tarafından yürütülen *Günlük Hayat İncelemeleri* başlıklı ders kapsamında üretilmiştir.

¹ Fransa'da 1929'da bir dergi olarak kurulan *Annales*, bu dönemde iz bırakan tarih çalışmaları yapan gruba isim olmuştur. Grubun başlıca temsilcileri Lucien Febvre, March Bloch, Fernand Braudel, Georges Duby, Jacques Le Goff ve Emanuel Le Roy Ladurie'dir. Yeni bir tarih çeşidi geliştirme amacını güden grubun öncü fikirleri şunlardır: Olaylardan oluşan geleneksel tarih anlayışı yerine sorun odaklı analitik tarih anlayışının alması, tarihin siyaset yerine insan faaliyetlerine odaklanması ve bu odaklanmalar için tarih diğer sosyal bilimlerle işbirliği yapmasıdır (Burke, 2006: 24).

² Pandora, Yunan mitolojisinde tanrıların tüm güzellikleri bahşederek yarattığı kadındır. Merakı en büyük günahı olan Pandora, bu günahına yenik düşmüş ve bir gün açmaması gereken bir kutuyu açtığı için tüm insanlığa çile ve kötülük getirmiştir. Havva ise ilk insan Adem'in kaburga kemiğinden yaratılmıştır. Havva'nın yasak meyveyi Adem ile yedikleri için insanoğlunun cennetten kovulup ölümle tanışmasına sebep olduğuna inanılmaktadır. Bu iki hikâyede kadını çağrıştıran günah ve güzellik kavramları arasındaki bağlantıya yer verilmiştir (Tseelon, 2002: 17-18).

Kaynakça

- Brown B (1989). *Marks, Freud ve Günlük Hayatın Eleştirisi*. Çev. Y Alogan, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Burke P (2006). *Fransız Tarih Devrimi: Annales Okulu*. Çev. M Küçük, Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Chaney D (1999). *Yaşam Tarzları*. Çev. İ Kutluk, Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.
- Ertan M (2012). Gündelik Hayatın Tarihine Dokunma Çabası: Mikro Tarihçilik ve Carlo Ginzburg. *Kültür ve İletişim*, 15(2), 9-36.
- Friedan B (2002). The Problem That Has No Name. İçinde: B Highmore (der), *The Everyday Life Reader*, London: Routhledge. 58-63.
- Goffman E (2009). *Günlük Yaşamda Benliğin Sunumu*. Çev. B Cezar, İstanbul: Metis Yayınları.
- Gökdemir O (2006). *Post-Modern Dünyada Tarih Yazmak*. Bilim ve İktidar 3. Karaburun Bilim Kongresi 8-10 Eylül 2006 İzmir.
- Harootunian H (2006). *Tarihin Huzursuzluğu* Çev. M E Dinçer, İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.
- Iggers G G. (2011). *Yirminci Yüzyılda Tarih Yazımı: Bilimsel Nesnellikten Post Modernizme*. Çev. G Çağalı Güven, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Köse H (2009) Lefebvre ve Modern Gündelik Hayatın Toplumsal Eleştirisi. *Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 27: 7-25.
- Lefebvre H (2007). *Modern Dünyada Gündelik Hayat*. Çev. I Gürbüz, İstanbul: Metis Yayınları.
- Modleski T (1982). *Loving with a Vengeance*. New York: Methuen.
- Scott J W (2013). *Feminist Tarihin Peşinde*. Çev. A Günaydın ve A Sönmez, İstanbul: BGST Yayınları.
- Tekeli İ (2000). Tarih Yazımında Gündelik Hayat Tarihçiliğinin Kavramsal Çerçevesi Nasıl Genişletilebilir? İçinde: *Tarih Yazımında Yeni Yaklaşımlar: Küreselleşme ve Yerelleşme III. Uluslararası Tarih Kongresi 9-11 Aralık 1999*, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları. 42-60.
- Thompson E P (2012). *İngiliz İşçi Sınıfının Oluşumu*. Çev. U Kocabaşoğlu, İstanbul: Birikim Yayınları
- Tseelon E (2002). *Kadınlık Maskesi*. Çev. R Kekeç, Ankara: Ekin Yayınları.
- Tasouji C D (2013). Gündelik Hayat İncelemelerinde Kadınlık Halleri. *Mülkiye Dergisi*, 37(4), 62-78.

Wallerstein I (2004). Braudel'den Hareketle Güncellik Olarak Tarih. İçinde: F Braudel *Maddi Uygarlık: Gündelik Hayatın Yapıları*, Çev. M A Kılıçbay, Ankara: İmge Yayınevi. 11-16.

Willis S (1993). *Gündelik Yaşam Kılavuzu*. Çev. A Bora ve A Emre, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.